

Scenariusz lekcji do spektaklu: „Bakchanalia”

[Bacchus, po łacinie pisany przez c, był długo w języku polskim zapisywany jako Bakchus; dzisiaj poprawną formą jest również pominięcie „C/K”, czyli **Bachus**, więc i „Bachanalia”]

Nagranie spektaklu: <https://youtu.be/SXyf9atu4TA>

Zwiastun scenariusza: <https://youtu.be/fZOgV1OCaAg>

Autor: Ewa Skwara

Temat zajęć: „Komedia antyczna w powiększeniu, czyli współczesne wyolbrzymienie cech typowych komedii Plauta i Terencjusza”

Grupa wiekowa: I-II klasa szkoły średniej.

Czas realizacji: wprowadzenie do spektaklu 90 min. + spektakl 90 min.

Zagadnienia edukacyjne:

- przegląd masek (personae dramatis) komedii rzymskiej,
- przegląd motywów popularnych w komediach Plauta i Terencjusza,
- zmiany w moralności i etyce, czyli trudności interpretacyjne tekstów starożytnych:
 - o antyczna pochwała wina czy już „lokowanie produktu” z pochwałą alkoholizmu?
 - o antyczny erotyzm sprowadzony do absurdałnego związku z kozą i z eunuchem,
 - o mizoginia i instrumentalne traktowanie kobiet wobec współczesnych wyzwań genderowych,
 - o tolerancja i epikurejskie podejście do życia.

Cele operacyjne:

uczeń/uczennica/uczestnik zajęć:

- potrafi wskazać „antyczne maski” = typy bohaterów, które funkcjonują nie tylko w teatrze antycznym, ale także w teatrze klasycystycznym, a dzisiaj także w filmowych komediach romantycznych,
- rozwija umiejętności dostrzegania motywów np. przebrania, motyw zakochanego starca, qui pro quo itp.,
- formułuje argumenty w dyskusji na temat współczesnych zmian w podejściu do alkoholu czy kobiet przy równoczesnej świadomości funkcjonowania konwencji i zmian w historii literatury,
- poszerza wiedzę o antycznych formach teatralnych i ich współczesnej recepcji.

Formy i metody pracy:

- praca w grupach,
- burza mózgów,
- dyskusja.

Materiały dydaktyczne:

- projektor lub duży ekran, komputer w celu odtworzenia spektaklu,
- karta pracy.

Wprowadzenie do spektaklu:

Spektakl jest trochę postmodernistyczną kontaminacją różnych komedii dwóch rzymskich komediopisarzy, Plauta i Terencjusza.

HISTORIA POWSTANIA

Komedia powstała po zakończeniu mojej dysertacji doktorskiej („*Plaut i Terencjusz w polskiej komedii oświeceniowej*” 1993) jako efekt uboczny lektury ogromnej liczby komedii (21 Plauta + 6 Terencjusza + kilkudziesięciu sztuk polskich autorów: Bohomolca, Bogusławskiego, Zabłockiego i innych). Kłębiące się w głowie pomysły fabuły, motywów, chwytów komediowych, żartów i scenek postanowiłam wzorem rzymskich komediopisarzy połączyć w jedną nową całość - po polsku.

W trakcie pisania nie zdawałam sobie sprawy, że trzy dekady wcześniej na podobny pomysł wpadł Sheelove, Gelbart&Sondheim, którzy stworzyli wodewil *Zabawne zdarzenie w drodze na forum*. Parę lat później poświęciłam temu musicalowi monograficzną pracę w serii *Klasyka kina* (książka do pobrania z repozytorium UAM: [Zabawne zdarzenie w drodze na forum.pdf](#)).

- *Zabawne zdarzenie w drodze na forum*, (współautorstwo z Joanną Skwarą), Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2009, s. 99.

Książka przygotowana w serii „Klasyka kina” poświęcona jest ekranizacji wodewilu spółki Sheelove, Gelbart&Sondheim znanego pod tytułem *A Funny Thing Happened on the Way to the Forum. Zabawne zdarzenie...* jest żartem ze świata antycznego, ale jak to zwykle bywa z parodiami, jest też jego najwspanialszą gloryfikacją. Wodewil, a co za tym idzie także film, oparto na sztukach rzymskich komediopisarzy: głównie Plauta (III/II w. p.n.e.) i w mniejszym zakresie Terencjusza (połowa II w. p.n.e.). Zależność pomiędzy *Zabawnym zdarzeniem...* a sztukami tych antycznych twórców rzuca się od razu w oczy - na nich wzorowano zestaw postaci, ich wzajemne powiązania oraz role wyznaczone im do odegrania w fabule, na którą składają się wątki i motywy znane ze sztuk Plauta, a niekiedy także Terencjusza.

Sztuka *A Funny Thing...* cieszy się także dzisiaj niesłabnącym zainteresowaniem, często więc jest wystawiana (głównie na londyńskim West End oraz na Broadway w NY), ale także w innych teatrach. Tutaj link do wersji teatralnej (anglojęzyczna, ale bardzo łatwa w odbiorze): [a funnythinghappened on the way to forum - Google Search](#).

TREŚĆ KOMEDII

Komedia opowiada przebieg jednego dnia z życia głównego bohatera, Rzymianina Kwintusa, który ma dorosłą córkę na wydaniu, Julię. Kwintus nie chce się zgodzić, żeby Julia poszła wraz z jego niewolnikami na coroczne obchody święta Ba(k)chusa, bo celebrowanie tego boga wina kończy się zwykle pijaństwem. Zmienia jednak zdanie na wieść, że szuka go Rzymianka Lesbia, w której skrycie się podkochuje. W tej sytuacji Kwintus wolałby zostać sam w domu i bez świadków przyjąć Lesbię, daje więc zgodę na udział Julii w święcie ku czci Ba(k)chusa. Tymczasem ukochany córki ze zgrozą odkrywa, że autorka tekstu zamieniła go w eunucha, co komplikuje jego relacje z dziewczyną. Tymczasem Kwintus „w wieku już pół wieku”, czyli lat 50, postanawia odświeżyć swoją wiedzę na temat romansowania z kobietami i podbiera podręcznik „Sztuki kochania” jednemu ze swoich niewolników, nie wiedząc, że tenże sługa kocha się w koczce i jego poradniki odnoszą się właśnie do czterokopytnych. Na domiar złego uroczą biesiadę Kwintusa z Lesbią, która wydaje się także zainteresowana swoim gospodarzem, przerywa Żona, robiąc Kwintusowi karczemną awanturę o niewierność. Nie tylko Lesbia jest niemile zaskoczona pojawieniem się innej kobiety, także Kwintus ze zdumieniem dowiaduje się, że ma żonę. Okazuje się jednak, że Żona pomyliła sztuki i wcale nie jest żoną naszego bohatera. Gdy już nieporozumienia sięgają apogeum, wracają niewolnicy, którzy pomagają w wyjaśnieniu wszystkich *qui pro quo* i pokazują, że los funduje nam wzloty i upadki, ale jeśli człowiek umie przyjmować je tolerancyjnie, ze spokojem i cieszyć się z tego, co ma, to życie może być piękne.

TEMATY w KOMEDII

Rolą komedii rzymskiej nie było uczyć czy wychowywać, a jedynie bawić. Ba(k)chanalia nawiązują do tej tradycji i proponują wesołą zabawę, ale spektakl ten może być także okazją do przyjrzenia się popularnym postaciom, motywom i fabułom, które wchodziły w skład komediowego instrumentarium stworzonego przez Plauta i Terencjusza. Korzysta z niego później nowożytny teatr komediowy (z komedią klasycystyczną na czele – np. *Zemsta* czy *Śluby panieńskie* Fredry), a dzisiaj także filmowe komedie romantyczne. Na temat komedii rzymskiej zob. [„Komedianci: Plaut i Terencjusz - z czego śmiali się Rzymianie?”](#)

Warto więc przyrzeć się bliżej maskom, czyli bohaterom tego rodzaju sztuk (**Załączniki 1a + 1b**).

Warto też zwrócić uwagę na rolę konwencji – atmosfera biesiadna (sympotyczna) obecna jest nie tylko w utworach antycznych (Anakreont, Horacy), ale także późniejszych np. Mickiewicza *Pieśń Filaretów* („Użyjmy dziś żywota...”). Nie oznacza to jednak promocji alkoholu.

Podobnie jest z wszechobecnym w antyku mizoginizmem – żarty z kobiet są odzwierciedleniem ich pozycji społecznej, która plasowała się tylko nieco wyżej niż niewolnika, gdzieś na tym samym poziomie, co status dziecka. Nie bez znaczenia pozostaje także stosunek do erotyki, który w Ba(k)chanaliach został sprowadzony wręcz do absurdu. W starożytności erotyzm był traktowany jako naturalna część życia, dopiero epoka wiktoriańska zmieniła sposób postrzegania ciała w kulturze zachodniej. Niech przykładem tej odmienności będzie choćby fakt, że mężczyźni podczas igrzysk występowali nago, a ciało smarowali oliwą, co jeszcze bardziej uwydatniało piękno fizyczne.

Informacje o spektaklu:

Studio Teatralne „Próby” z Centrum Kultury Zamek w Poznaniu.

Reżyseria: Bogdan Żyłkowski

Przygotowanie muzyczne i fortepian: Tomasz Mazur

Muzyka:

Materiały dodatkowe:

Załącznik 1b - Materiały Ikonograficzne (prezentacja)

Przebieg zajęć

1. Informacje wstępne o komedii rzymskiej (**Załączniki 1a + 1b**, ewentualnie podcast [„Komedianci: Plaut i Terencjusz - z czego śmiali się Rzymianie?”](#))
2. Oglądanie spektaklu „Ba(k)chanalia wraz z wypełnianiem karty pracy (**Załącznik nr 2**)
3. Praca w grupach, porównanie i przedyskutowanie wypełnionych kart pracy.
4. Otwarta dyskusja na temat wymowy sztuki – czy chodzi wyłącznie o zabawę czy też o propagowanie jakichś idei?

Załącznik 1a - Maski

Osoby dramatu, czyli *personaedramatis*

Osoby dramatu, czyli *personaedramatis* to w tłumaczeniu dosłownym „maski dramatu”, aktorzy bowiem występowali w maskach, odzwierciedlających podstawowe cechy kreowanego bohatera i jego rolę w sztuce. Na scenie więc pojawiali się siwowłosi poorani zmarszczkami starcy o srogim obliczu grający zatroskanych ojców, sprytni niewolnicy w rudej peruce i z groteskowo wygiętymi łukami brwiowymi sugerującymi szelmowski uśmiech czy też czarnowłosi młodzieńcy o łagodnej, naturalnej twarzy wzbudzającej ufność i sympatię.

Maski pallaty dzieli się na dwie grupy: rodzinną i zawodową. Do tej pierwszej należy starzec (*senex*) i jego żona (*matrona*), ich dzieci młodzieniec (*adulescens*) i panna (*virgo*), a także niewolnicy (*servus*, *ancilla*, *anus*). Drugą grupę, zawodową, tworzą żołnierz (*miles*) i jego pasożyt (*parasitus*) oraz stręczyciel (*leno*) i hetery (*meretrix*).

Typy rodzinne:

- **senex (starzec)** —pojawia się w trzech kategoriach: jako ojciec, podstarzały kochanek oraz pomocny przyjaciel. Jako ojciec najczęściej obsadzany bywa w roli kozła ofiarnego. Oszukać go, podejść, wyłudzić pieniądze – oto cel sprytnego niewolnika i temat komedii. Nierzadko charakterystyczną cechą ojciec jest skąpstwo, które zwłaszcza w połączeniu z podejrzliwością staje się dodatkową przeszkodą w akcji sztuki. Niekiedy ojciec przejawia spóźnione zapały miłosne. Ten farsowy chwyt odznacza się niebywałą siłą komiczną, zwłaszcza gdy podstarzały kochanek próbuje zbagatelizować swój wiek, co zdarza się w takiej sytuacji nagminnie. Równie często jak w roli ojca starzec pojawia się na scenie jako pomocny przyjaciel. Jest to rola zwykle drugoplanowa i nie odznacza się żadnymi specyficznymi cechami.
- **adulescens (młodzieniec)** - mimo że jest jedną z głównych postaci fabuły, na scenie często pojawia się w drugim planie, jako tło dla niewolnika, który działa w jego imieniu i za niego. Młodzieniec jest zawsze bohaterem pozytywnym, nawet jeśli prowadzi hulaszczy tryb życia, a gorące uczucie, jakim darzy wybrankę serca, zjednuje mu sympatię widzów.
- **matrona (kobieta zamężna)** - zwykle w komediach Plauta pojawia się jako stara, brzydka, zła i gadatliwa żona. Bywa postrachem wszystkich domowników, boją się jej nie tylko niewolnicy, ale także syn i mąż, co oprócz funkcji humorystycznych pozwala posłużyć jej nią, aby ukarać zakochanego starca. Relacja między matroną – żoną a jej mężem jest przedstawiana niekiedy dość drastycznie. Nie do rzadkości należą życzenia lub radość z jej śmierci, a do najgorszych przekleństw zalicza się życzenie komuś, by go żona przeżyła.
- **virgo (panna)** - występowała jedynie w treści komedii, ale widz zazwyczaj na scenie jej nie oglądał. Wiadomo, że istnieje, bo wokół niej kręci się intryga. Jest postacią, o której cechach się nie rozprawia w komediach. Możemy się jedynie domyślać, że jest uczciwa, kochająca i wierna.

Załącznik 1a - Maski

Osoby dramatu, czyli personaedramatis

- **servus(niewolnik)** - postać najliczniej reprezentowana w palliacie. Często w jednej sztuce występuje nawet kilku niewolników. Podstawowy typ to sprytny, obrotny frant pomagający bezradnemu młodzieńcowi zdobyć dziewczynę lub pieniądze albo jedno i drugie. Nierzadko zdarza się, że sprytny niewolnik jest sługą młodzieńca – hulaki, któremu musi „organizować” nie tylko uczyty, ale także i pieniądze na nie, a potem chronić jeszcze przed gniewem ojca. Niewolnik jest bezczelny, pewny siebie i swego sprytu, wręcz przechwala się nim. Musi być bowiem szelmą, aby intryga się udała. Wręcz do toposu należą zapewnienia niewolnika, że wszystko można mu powierzyć, bo on to sprawnie załatwi. Do zwyczaju należy także, że niewolnik narzeka na swego pana, a zwłaszcza na jego popędliwość. Nie ma także złudzeń, w jaki sposób przyjdzie mu odpowiedzieć za wszystkie intrygi.
- **ancilla lub anus, nutrix (piastunka)** - to postać drugiego planu. Ancilla jest zwykle młodą dziewczyną, niekiedy na służbie u hetery. Z koleianusczy nutrixto staruszka charakteryzująca się skłonnością do nadużywania trunków. Bez względu jednak na specyfikację, jest to rodzaj niewolnicy, która nie pełni żadnej ważnej roli w intrydze.

Załącznik 1a - Maski

Typy zawodowe:

- **meretrix (hetera)** - postać kobieca niezwykle wyrazista i gra przeważnie rolę pierwszoplanową. Hetery możemy podzielić na dwie kategorie - pierwsza pozostaje w rękach stręczyciela i pełni w fabule rolę podobną do virgo z tą jednak różnicą, że często pojawia się na scenie, biorąc nawet udział w intrydze w myśl zasady, że to, co nie uchodzi dziewicy, przystoi heterze. Zwykle jest prawa, wierna i kochająca podobnie jak virgo i zapewne dlatego na końcu okazuje się wolno urodzoną dziewczyną.
Natomiast niezależne hetery są kobietami aktywnymi i wyemancypowanymi, które wiedzą, jak dbać o swoją kondycję finansową. Zwykle okazują się chciwe i cyniczne, a jedynym celem ich zabiegów jest majątek amanta.
- **leno, lena (stręczyciel/ka)** - to czarny charakter, który jest źródłem dramatycznego konfliktu, co w konsekwencji scenicznej czyni z niego cel podstępów niewolnika. Jest chciwy i cyniczny, słynie z kłamstwa i krzywoprzysięstwa. Niekiedy pojawia się żeński odpowiednik tej profesji - stręczycielka, ale z wyjątkiem płci nie ma żadnych różnic w sposobie charakteryzowania tej postaci i funkcji pełnionych przez nią w komedii.
- **miles (żołnierz)** - jedna z najkomiczniejszych postaci. Żołnierz nosi zwykle specjalne imię, głoszące jego chwałę oraz przydomek gloriosus, który określa go nie tylko jako osobę przechwalającą się swoimi czynami, ale także jako męża zachwyconego niby kobieta własną urodą. Wyróżnia się strojem, podkreślającym jego wrodzoną odwagę i sławę, a na scenie zachowuje się w sposób głośny, gwałtowny i grubiański. Nie pominie okazji, by pochwalić się swoim boskim pochodzeniem, olbrzymim majątkiem czy ogromną sławą. Najbardziej jednak zabawny rys, jaki prezentuje, to uwielbienie dla własnego piękna, z czym wiąże się jego rzekome powodzenie u kobiet. Najczęściej jednak chwali się czynami wojennymi, które nie dość, że są nieprawdziwe, to jeszcze absolutnie nieprawdopodobne. Żołnierz przede wszystkim pełni w komediach Plauta rolę rywala, a zatem z założenia jest celem intrygi. Zespół prezentowanych przez niego cech ma niebywałe walory komiczne, stąd pojawienie się żołnierza w sztuce gwarantuje dużą viscomica.
- **parasitus (pasożyt)** przeważnie towarzyszy żołnierzowi, korzystając z głupoty oraz naiwności swojej ofiary, która wszystko przyjmuje za dobrą monetę. Niekiedy występuje jako pieczeniarsz dopiero poszukujący lub raczej polujący na patrona, przy którego boku będzie mógł się spokojnie pożywiać. W żadnej komedii pasożyt nie może być uważany za przyjaciela; jest potrzebny, wręcz nieodzowny jako totumfacki, ale nie obdarza się go przyjaźnią. Jest to postać dość barwna, choć z reguły drugoplanowa. Do cech charakterystycznych pasożyta należy imię mówiące, nieustanny i trudny do nasycenia głód oraz rzadka umiejętność wproszenia się na ucztę. W zamian za to pasożyt oferuje żarty, plotki, pochlebstwa, a także własny grzbiet do bicia.

Załącznik 1a - Maski

Mozaiki, reliefy i figurki terakotowe stanowią cenny materiał do poznania sposobów przygotowywania i wystawiania spektakli. Wiemy więc, że maski stanowiły rodzaj kodu, dzięki któremu publiczność mogła ustalić płeć, wiek i status społeczny bohatera wkraczającego na scenę. Aktorami występującymi w palliacie byli wyłącznie mężczyźni, więc wcielenie się w rolę kobiecą musiało jednoznacznie nieść sygnał o odgrywanej płci. Tak więc maski kobiece malowano na biało, a maski męskie na brązowo. Wiek najłatwiej można zaznaczyć barwą włosów. Młodych ludzi pokazywano na scenie w maskach o łagodnych, naturalnych rysach twarzy i w czarnych perukach. Wszyscy starzy bohaterowie (starcy, matrony, stręczyciele, lichwiarze) bez względu na płeć występowali w maskach pooranych zmarszczkami, z groteskowym wyrazem twarzy. Często atrybutem ich wieku była biała peruka. Żołnierze jako postaci obsadzone zwykle w roli groźnego, bo urodziwego i bogatego rywala, nosili kędzierzawe blond peruki – loki w tym kolorze uchodziły za kwintesencję piękna. Niewolnik nosił maskę z charakterystyczną tubą wokół ust i rudą perukę, ponieważ ludzi o tej barwie włosów uważano za kłamców, krętaczy i dwulicowych oszustów. Przypisywano im zatem cechy, jakie charakteryzowały sprytnego niewolnika w komedii.

Załącznik 2 - Karta pracy

I. RECEPCJA KOMEDII RZYMSKIEJ

Przypisz postaci z Ba(k)chanaliów maskom komedii rzymskiej, biorąc pod uwagę nie ich pozycję społeczną, ale cechy charakteru:

ŻONA, LESBIA, JULIA, KWINTUS, SODOM, EUNUCH.

POSTAĆ	MASKA	CECHY uzasadniające maskę
	starzec	skłonność do gniewu, oszczędność, a nawet skąpstwo, skłonność do pouczania i zrządzenia, wiek „pół wieku”
	panna	niewinność, młodość, wierność, zdolność do miłości
	niewolnik	spryt, przebiegłość, aktywność na rzecz innych postaci, nieustanne zabieganie, spiritusmovens (duch sprawczy) akcji
	zakochany młodzieniec	niezaradność, skłonność do rozpacz, zdolność do wzniosłych uczuć, brak samodzielności, zależność od pomocy innych postaci
	hetera	niezależność, przedsiębiorczość, zaradność finansowa, zdolność do romantycznych uczuć
	matrona	gadatliwość, zręczliwość, postrach wszystkich dookoła

Załącznik 2 - Karta pracy

II. ŁAMANIE ILUZJI SCENICZNEJ

Komedia często łamie iluzję sceniczną, a ich postaci zwracają się bezpośrednio do widzów, burząc konwencję swego zamkniętego świata. Na czym polega złamanie iluzji scenicżnej w przykładzie nr 1, a na czym w przykładzie nr 2.

PRZYKŁAD nr 1	PRZYKŁAD nr 2
<p>EUNUCH Gdzie jest ten autor, pisarz z Bożej łaski, który myśli tym chwytem zarobić oklaski? Gdzie ten pismak, gryzmoła, zero... nie, dwa zera! Gdzie ten facet? KWINTUS To baba. EUNUCH Cooo? Oj, pora umierać! SODOM To taka beznadzieja wśród facetów kwitnie, że musi pisać baba?! KWINTUS Ten przykład dobitnie świadczy o tym, że Jowisz na Olimpie drzemie. SODOM Żeby tak spostonować całe męskie plemię! EUNUCH To, że baba śmie pisać... SODOM Ba, że w ogóle umie... EUNUCH to mogę jej wybaczyć, lecz jak tu zrozumieć, za co na mnie ta zemsta, za co na mnie kara? SODOM Pewnie to jakaś baba wyliniała, stara, na wpół tysa,bezzębna, z jednam szklanym okiem... KWINTUS i z zemsty, że nikt na nią nie rzuci i okiem... SODOM i by każdy się uśmieł od ucha do ucha... EUNUCH Z wszystkich was po kolei zrobi tu eunucha!</p>	<p>No, co jest? Co jest? Dokąd? Wracać mi tu zaraz! Dalej siadać na krzesłach! To człowiek się stara, żyły sobie wypruwa, by zabawić gapie... No, tak... do ciebie mówię... ty, z goździkiem w klapie! No, dalej... siadać proszę! W przerwie wam pozwolę, wrzucić w siebie orzeszki oraz ciepłą colę. A teraz gramy dalej!</p>
<p>Na czym polega?</p>	<p>Na czym polega?</p>

Załącznik 2 - Karta pracy

III. ANACHRONIZM

Komedia wprowadza elementy anachroniczne, czyli takie, które są niezgodne z czasem akcji (umiejscowionej w antyku).

1. Wskaż je w każdym z przykładów.
2. Czy łatwo byłoby zastąpić te anachronizmy wyrazami zgodnymi z epoką?
3. Czy użycie anachronizmów jest zabawne? Na czym polega ten komizm?

PRZYKŁAD nr 1	PRZYKŁAD nr 2
<p>NIEWOLNIK Zaraz, jedną chwilę. Za wino trzeba płacić. EUNUCH To było aż tyle?!</p> <p>SODOM Nie mam grosza przy sobie. EUNUCH Przeszukaj kieszenie. SODOM Gdzie tu widzisz kieszenie, chyba przywidzenie. Ubrali po kretańsku w jakieś dziwne lumpy. EUNUCH Pod tym masz pantalone? Bo ja to mam pumpy. NIEWOLNIK Zostawcie tę konfekcję i płacie mi zaraz. EUNUCH Czekaj, gdzieś tutaj miałem jednego dolara, ale więcej nie znajdę. I co teraz zrobić? NIEWOLNIK Nie trzeba było tutaj bez forsy przychodzić.</p>	<p>W banknotach kąpałbym się z rana, potem wycierał ciało w czek, gdyby bolała głowa, metoda całkiem nowa sto dolarów jako lek. Zamiast guzików dolarówki chcę by zdożył palto me. Złote rubłówki przy tym ze smakiem należywym będą pięknie lśniły w tle.</p>
PRZYKŁAD nr 1	PRZYKŁAD nr 2
<p>EUNUCH Ty lepiej jej popilnuj, a ja z tamtej budki zadzwońię po lektykę.</p>	<p>KWINTUS Może źle go oceniasz? Przyjrzyj lepiej mu się. Choć prawdę powiedział, znam go nie od wczoraj, zawsze był, jest i będzie to kawał potwora. Do tego ta maniera, całkiem chyba nowa, by mylić równobrzmiące, lecz odmienne słowa więc nosi okulary, a w nich chromosomy, choć każdy wie dokładnie, że to fotochromy, na zawody hobbyczne chodzi w każdą środę, u niego to szambelan z szamba spuszcza wodę, a gdy do domu w upał żar się zacznie sączyć, każe niewolnikowi klimakterium włączyć!</p>

Załącznik 2 - Karta pracy

IV. MOTYW ZAKOCHANEGO STARCA

Kwintus w pewnym sensie realizuje motyw zakochanego starca. Co wskazuje na to w jego piosence *Lex amoris*? Czy komedia rzeczywiście realizuje ten motyw?

Lex amoris	Pytania
<p><i>Nigdy w życiu nie myślałem, że mi się przydarzy, na ulicy i na Forum szukać czyjejs twarży. Prawie nie znam jej i nie wiem, czy to mi uchodzi, do miłości przecież prawo roszczę sobie młodzi. Ona młoda i ponętna, jak w komediach bywa, a tu wieku już pół wieku i czupryna siwa. Choć metryki nie odmienię, to czy nie mam prawa do miłości? do miłości? w darze serce dawać? Bo choć wiek przyprószy skroń, siatkę zmarszczek oczom da, to ty kochaj się! Miłość inne prawa ma!</i></p>	<p>1. Jak Kwintus określa swój wiek?</p> <p>2. Czy Kwintus porzuca swoje marzenia o miłości?</p> <p>3. Czy starania Kwintusa kończą się sukcesem?</p>

Załącznik 2 - Karta pracy

V. MIZOGINIZM

Które elementy w piosence „Ostrożnie z miłością” można uznać za przejaw mizoginizmu?

Ostrożnie z miłością	Pytania
<p><i>Nie wpadnij w sidła kobiety, w jej ramion pajęczą siatkę, bo dla niej będziesz niestety już tylko modnym dodatkiem. Z mężczyzną jest jej do twarzy, on zdoła tak jak kapelusz i po nocach wciąż jej się marzy, co sezon mieć naraz wielu. Gdy ofiarą nie chcesz być, naucz się bez kobiet żyć. Nie szalej, więcej umiaru, niech będzie flirt albo romans i bez małżeńskich zamiarów, bo ona wnet cię pokona. Samotność bywa bezpieczna, zaskoczyć niczym nie zdoła, a znów miłość nie jest też wieczna, choć tak się słyszy dokoła. Czy spodoba ci się świat, za matrymonialnych krat? Ostrożnie, miłość jak bagno potrafi wessać do głębi i wciągnie ofiarę na dno, wcześniejszy płomień wyziębi. Bo miłość rozum odbiera, a ogień rozpala w ciele, więc gdy możesz, cofnij się teraz, a stracisz tylko niewiele. Po co zaraz ci ten ślub? Zamiast kochać, lepiej lub!</i></p>	<p>1. Kobieta jest utożsamiana z czymś groźnym, niebezpiecznym. W jaki sposób? a) b)</p> <p>2. Czym grozi związek z kobietą? a) b)</p> <p>3. Czym grozi poddanie się miłości? a) b)</p> <p>4. W jaki sposób przedstawiane jest małżeństwo?</p>

Załącznik 2 - Karta pracy

VI. TOLERANCJA

Wskaż w spektaklu wypowiedzi zalecające tolerancję.

Ciut więcej tolerancji	Pytania
<p><i>Choć oryginalność zawsze u ludzi była w modzie, to jednak życie miarą tą samą mierzą sobie, a wszystko, co przekracza przyjęty standard ram ma stać się naszą winą, ostracyzm grozi nam.</i></p> <p><i>Broń swego „ja” i swoich praw, a pośród nich do miłości prawa. Możesz więc żyć, jak tylko chcesz, bo życie twe, to jest twoja sprawa.</i></p> <p><i>Ciut więcej tolerancji i względów dla miłości, bo jest to dar niezwykły i rzadko w sercu gości. Niech będzie bez znaczenia, kto wzbudzi uczuć żar, różnice płci i wieku – niech nie ściągają kar.</i></p>	<p>1. Jak opisywana jest nietolerancja?</p> <p>2. Piosenka zachęca do tolerancji w jednej, konkretnej dziedzinie. Jakiej? Na czym ma polegać?</p> <p>3. Którzy bohaterowie sztuki oczekują tolerancyjnej akceptacji ich związku?</p>

Załącznik 2 - Karta pracy

VII. RECEPCJA ANTYKU

W komedii pojawiają się aż trzy piosenki o wymowie sympotycznej (biesiadnej), sławiącej urok uczt i wina. Porównaj je z tekstem Owidiusza i wskaż cechy wspólne.

OWIDIUSZ Sztuka kochania I 229 nn.	Bachanalia
<p><i>Zwykle wiele korzyści także z uczt wynika, nie tylko bowiem wina pragnie się przy stole. Tam Amor cały w pąsach rączką zapaśnika chwyta Bakcha za rogi, biorąc go w niewolę. Wino na żar uczucia duszę usposobi. Gdy mocne – ból osłabia, potem śmiech przywoła. Po nim to nawet biedak pokazuje rogi, a zmarszczki trosk i bólu zaraz nikną z czoła. Zjawia się naturalność – któż ją dziś pamięta? – bo w strumieniach Bakchusa konwenans umiera. Więc nie chłopcy, lecz chłopców łowiły dziewczęta. Cóż to za ogień w ogniu, gdy w winie Wenera!</i></p>	<p>Panteon rzymskich bóstw dzisiaj prosić przyszło nam: Daj, Wenus, dobry gust! Daj, Bachu, pełen dzban!</p> <p>Dzisiaj noc jest Bachanaliów, noc, którą rządzi szal, więc pij, bo właśnie na to, nam Bachus wino dał. Pijaństwo cię tu czeka, a kiedy się już zdarzy, pozbędziesz się rozumu, lecz smutek zniknie z twarzy.</p> <p>Daj, Bachu, wina łyk i amfor zwarty krąg, i niechaj czara w mig przechodzi z rąk do rąk.</p> <p>Bo gdy są Bachanalia, miłosny działa czar. Dzisiaj wino nam pomoże w doborze nowych par. Tu miłość cię dopadnie, a kiedy to się stanie, nieważny stan cywilny, wiek, kolor, płeć, wyznanie.</p> <p>Daj, Wenus, słodycz ust i pocałunków deszcz, daj nam dziewczęcy biust i namiętności dreszcz.</p> <p>Wszak dzisiaj są Bachanalia, więc szampan burzy krew, splątanych ciał meandry miłości czują zew. Miłość jak szlag cię trafi, a kiedy już zagości, to zrobisz z siebie durnia, lecz wszystko z namiętności.</p> <p>Namiętność, Wenus, daj i miłość zesać racz! Ty, Bachu, za to dbaj, by nas nie minął kac.</p>

Załącznik 2 - Karta pracy

VII. RECEPCJA ANTYKU

Zadania do tekstów:

1. Jakie bóstwo/a nieodłącznie wiążą się z bogiem wina Bakchusem? i	
2. Zestaw skutki wina wymienione w Bakchanaliach z tymi, które podaje Owidiusz:	
<ul style="list-style-type: none"> a) Wino na żar uczucia duszę usposobi, b) po nim to nawet biedak pokazuje rogi, c) zmarszczki trosk i bólu zaraz nikną z czoła, d) w strumieniach Bakchusa konwenans umiera, e) nie tylko bowiem wina pragnie się przy stole. 	<ul style="list-style-type: none"> smutek zniknie z twarzy miłosny działa czar pomoże w doborze nowych par nieważny stan cywilny, wiek, kolor, płeć, wyznanie noc, którą rządzi szaf.....

VIII. Czy zastosowane środki mają za zadanie wyłącznie bawić, czy też chodzi o propagowanie jakiegoś modelu postępowanie? Zaprezentuj swoje stanowisko.

Załącznik 2 - Karta pracy klucz odpowiedzi

I. RECEPCJA KOMEDII RZYMSKIEJ

Przypisz postaci z Ba(k)chanaliów maskom komedii rzymskiej, biorąc pod uwagę nie ich pozycję społeczną, ale cechy charakteru:

ŻONA, LESBIA, JULIA, KWINTUS, SODOM, EUNUCH.

POSTAĆ	MASKA	CECHY uzasadniające maskę
Kwintus	starzec	skłonność do gniewu, oszczędność, a nawet skąpstwo, skłonność do pouczania i zrządzenia, wiek „pół wieku”
Julia	panna	niewinność, młodość, wierność, zdolność do miłości
Sodom	niewolnik	spryt, przebiegłość, aktywność na rzecz innych postaci, nieustanne zabieganie, spiritusmovens (duch sprawczy) akcji
Eunuch	zakochany młodzieniec	niezaradność, skłonność do rozpacz, zdolność do wzniosłych uczuć, brak samodzielności, zależność od pomocy innych postaci
Lesbia	hetera	niezależność, przedsiębiorczość, zaradność finansowa, zdolność do romantycznych uczuć
Żona	matrona	gadatliwość, zręczliwość, postrach wszystkich dookoła

II. ŁAMANIE ILUZJI SCENICZNEJ

Na czym polega złamanie iluzji scenicznej w przykładzie nr 1, a na czym w przykładzie nr 2.

PRZYKŁAD nr 1	PRZYKŁAD nr 2
<p>EUNUCH Gdzie jest ten autor, pisarz z Bożej łaski, który myśli tym chwytem zarobić oklaski? Gdzie ten pismak, gryzmoła, zero... nie, dwa zera! Gdzie ten facet? [...]</p>	<p>No, co jest? Co jest? Dokąd? Wracaj mi tu zaraz! Dalej siadać na krzesłach! To człowiek się stara, żyły sobie wyprawa, by zabawić gapie... [...]</p>
<p>Na czym polega? Postaci jako byty stworzone przez autora nie mają (a przynajmniej nie powinny mieć) świadomości, że ich los zależy od kaprysu autora.</p>	<p>Na czym polega? Kwintus pokrzykuje na widzów, wychodząc ze swojej roli i wchodząc w rolę inspicjenta/reżysera. W ten sposób burzy niejako czwartą ścianę, która umownie oddziela go od widzów.</p>

Załącznik 2 - Karta pracy klucz odpowiedzi

III. ANACHRONIZM

1. Wskaż je w każdym z przykładów.

PRZYKŁAD nr 1	PRZYKŁAD nr 2
<p>NIEWOLNIK Zaraz, jedną chwilę. Za wino trzeba płacić. EUNUCH To było aż tyle?!</p> <p>SODOM Nie mam grosza przy sobie. EUNUCH Przeszukaj kieszenie. SODOM Gdzie tu widzisz kieszenie, chyba przywidzenie. Ubrali po kretyńsku w jakieś dziwne lumpy. EUNUCH Pod tym masz pantalony? Bo ja to mam pumpy. NIEWOLNIK Zostawcie tę konfekcję i płacie mi zaraz. EUNUCH Czekaj, gdzieś tutaj miałem jednego dolara, ale więcej nie znajdę. I co teraz zrobić? NIEWOLNIK Nie trzeba było tutaj bez forsy przychodzić.</p>	<p>W banknotach kąpałbym się z rana, potem wycierał ciało w czek, gdyby bolała głowa, metoda całkiem nowa sto dolarów jako lek. Zamiast guzików dolarówki chcę by zdobyły palto me. Złote rubłówki przy tym ze smakiem należyтым będą pięknie lśniły w tle.</p>
PRZYKŁAD nr 1	PRZYKŁAD nr 2
<p>EUNUCH Ty lepiej jej popilnuj, a ja z tamtej budki zadzwonię po lektykę.</p>	<p>KWINTUS Może źle go oceniasz? Przyjrzyj lepiej mu się. Choć prawdę powiedziaławszy, znam go nie od wczoraj, zawsze był, jest i będzie to kawał potwora. Do tego ta maniera, całkiem chyba nowa, by mylić równobrzmiące, lecz odmienne słowa więc nosi okulary, a w nich chromosomy, choć każdy wie dokładnie, że to fotochromy, na zawody hobbyczne chodzi w każdą środę, u niego to szambelan z szamba spuszcza wodę, a gdy do domu w upał żar się zacznie sączyć, każe niewolnikowi klimakterium włączyć!</p>

Załącznik 2 - Karta pracy klucz odpowiedzi

IV. MOTYW ZAKOCHANEGO STARCA

Kwintus w pewnym sensie realizuje motyw zakochanego starca. Co wskazuje na to w jego piosence *Lex amoris*? Czy komedia rzeczywiście realizuje ten motyw?

Lex amoris	Pytania
<p><i>Nigdy w życiu nie myślałem, że mi się przydarzy, na ulicy i na Forum szukać czyjejś twarzy. Prawie nie znam jej i nie wiem, czy to mi uchodzi, do miłości przecież prawo roszczę sobie młodzi. Ona młoda i ponętna, jak w komediach bywa, a tu wieku już pół wieku i czupryna siwa. Choć metryki nie odmienię, to czy nie mam prawa do miłości? do miłości? w darze serce dawać? Bo choć wiek przyprószy skroń, siatkę zmarszczek oczom da, to ty kochaj się! Miłość inne prawa ma!</i></p>	<p>1. Jak Kwintus określa swój wiek? - wieku już pół wieku - czupryna siwa - wiek przyprószy skroń - wiek siatkę zmarszczek oczom da</p> <p>2. Czy Kwintus porzuca swoje marzenia o miłości? nie, wyjawia miłość Lesbii</p> <p>3. Czy starania Kwintusa kończą się sukcesem? tak, Lesbia odwzajemnia uczucie</p>

Załącznik 2 - Karta pracy klucz odpowiedzi

V. MIZOGINIZM

Które elementy w piosence „Ostrożnie z miłością” można uznać za przejaw mizoginizmu?

Ostrożnie z miłością	Pytania
<p><i>Nie wpadnij w sidła kobiety, w jej ramion pajęczą siatkę, bo dla niej będziesz niestety już tylko modnym dodatkiem. Z mężczyzną jest jej do twarzy, on zdoła tak jak kapelusz i po nocach wciąż jej się marzy, co sezon mieć naraz wielu.</i></p> <p><i>Gdy ofiarą nie chcesz być, naucz się bez kobiet żyć.</i></p> <p><i>Nie szalej, więcej umiaru, niech będzie flirt albo romans i bez małżeńskich zamiarów, bo ona wnet cię pokona.</i></p> <p><i>Samotność bywa bezpieczna, zaskoczyć niczym nie zdoła, a znów miłość nie jest też wieczna, choć tak się słyszy dokoła.</i></p> <p><i>Czy spodoba ci się świat, zza matrymonialnych krat?</i></p> <p><i>Ostrożnie, miłość jak bagno potrafi wessać do głębi i wciągnie ofiarę na dno, wcześniejszy płomień wyziębi.</i></p> <p><i>Bo miłość rozum odbiera, a ogień rozpala w ciele, więc gdy możesz, cofnij się teraz, a stracisz tylko niewiele.</i></p> <p><i>Po co zaraz ci ten ślub? Zamiast kochać, lepiej lub!</i></p>	<p>1. Kobieta jest utożsamiana z czymś groźnym, niebezpiecznym. W jaki sposób? a) zastawia sidła b) jej ramiona to pajęczą siatkę</p> <p>2. Czym grozi związanie się z kobietą? a) instrumentalnie traktuje mężczyznę b) co sezon marzy jej się inny - niewierność</p> <p>3. Czym grozi poddanie się miłości? a) jak bagno wessie do głębi b) odbiera rozum i rozpala ogień w ciele</p> <p>4. W jaki sposób przedstawiane jest małżeństwo? jak więzienie, w którym mężczyzna jest ofiarą</p>

Załącznik 2 - Karta pracy klucz odpowiedzi

VI. TOLERANCJA

Wskaż w spektaklu wypowiedzi zalecające tolerancję.

Ciut więcej tolerancji	Pytania
<p><i>Choć oryginalność zawsze u ludzi była w modzie, to jednak życie miarą tą samą mierzą sobie, a wszystko, co przekracza przyjęty standard ram ma stać się naszą winą, ostracyzm grozi nam.</i></p> <p><i>Broń swego „ja” i swoich praw, a pośród nich do miłości prawa. Możesz więc żyć, jak tylko chcesz, bo życie twe, to jest twoja sprawa.</i></p> <p><i>Ciut więcej tolerancji i względów dla miłości, bo jest to dar niezwykły i rzadko w sercu gości. Niech będzie bez znaczenia, kto wzbudzi uczuć żar, różnice płci i wieku – niech nie ściągają kar.</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jak opisywana jest nietolerancja? - mierzenie życia tą samą miarą, - winić za przekraczanie przyjętych ram. 2. Piosenka zachęca do tolerancji w jednej, konkretnej dziedzinie. Jakiej? Na czym ma polegać? - tolerancja w miłości - by różnice płci i wieku nie podlegały ocenia 3. Którzy bohaterowie sztuki oczekują tolerancyjnej akceptacji ich związku? - Kwintus i Lesbia, - Sodom i koza, - Eunuch i Julia

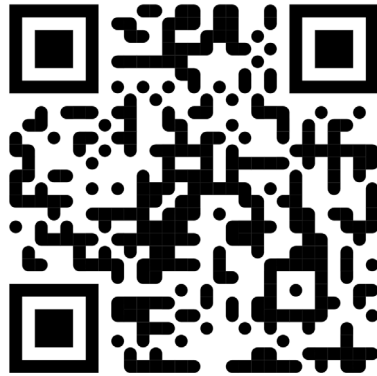
Załącznik 2 - Karta pracy klucz odpowiedzi

VII.RECEPCJA ANTYKU

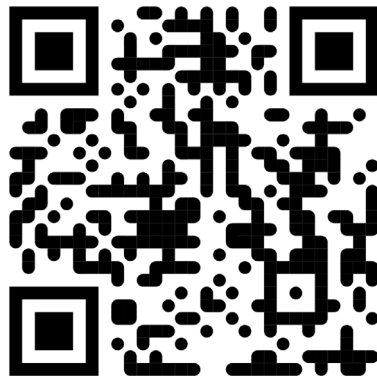
Zadania do tekstów:

1. Jakie bóstwo/a nieodłącznie wiążą się z bogiem wina Bakchusem? Amor i Wenus	
2. Zestaw skutki wina wymienione w Bakchanaliach z tymi, które podaje Owidiusz:	
<p>a) Wino na żar uczucia duszę usposobi, b) po nim to nawet biedak pokazuje rogi, c) zmarszczki trosk i bólu zaraz nikną z czoła, d) w strumieniach Bakchusa konwenans umiera, e) nie tylko bowiem wina pragnie się przy stole.</p>	<p>smutek zniknie z twarzy- c) miłosny działa czar - a) pomoże w doborze nowych par - e) nieważny stan cywilny, wiek, kolor, płeć, wyznanie - d) noc, którą rządzi szat - b)</p>

Nagranie spektaklu:

Zwiastun scenariusza:

Lekcja z
na XX edycję
Festiwalu Dzień Dobry Sztuko

Zadanie publiczne sfinansowano ze środków
Samorządu Województwa Wielkopolskiego

Lekcja z

Wszelkie autorskie prawa majątkowe zastrzeżone dla Poznańskiej Fundacji
Artystycznej